

І. ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ, КРИМІНАЛІСТИКИ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Бідняк В. А.,
кандидат юридичних наук,
старший оперуповноважений УСР
в Дніпропетровській області ДСР НП України,
підполковник поліції
ORCID ID: 0000-0001-6243-1939

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2023.3-4/10-19>

УДК 343.98

СУЧАСНІ СПОСОБИ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НЕЗАКОННИМ ВИКОРИСТАННЯМ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Анотація. В науковій статті акцентована увага на різноманітності способів вчинення злочинів у сфері використання бюджетних коштів з урахуванням їх триланкової структури: підготовки, безпосереднього вчинення та приховування. Проаналізовано позиції видатних вчених-криміналістів щодо поняття способів вчинення злочинів та зосереджено увагу на їх значенні в теорії криміналістики і практиці застосування під час розкриття та розслідування злочинів.

Метою статті є дослідження типових способів вчинення правопорушень, пов'язаних із державним фінансуванням в галузі охорони здоров'я.

На підставі думок науковців і практичних співробітників, ґрунтуючись на результатах аналізу кримінальних проваджень, було зроблено спробу надати класифікацію способів безпосереднього вчинення зазначеної категорії злочинів. Їх було систематизовано за різними критеріями, зокрема, залежно від: суб'єкта вчинення, характеру вчинених протиправних діянь, предмету злочинного посягання, виду фінансування закладів охорони здоров'я; економічної класифікації бюджетних видатків. Наведено сучасні способи вчинення злочинів, пов'язаних із незаконним використанням бюджетних коштів галузі охорони здоров'я, підтверджено прикладами з практичної діяльності працівників правоохоронних органів. Серед них зазначені ті, що притаманні і тільки галузі охорони здоров'я: підроблення медичної документації; надлишкове списання лікарських засобів; привласнення коштів з державного бюджету, що передбачені для фінансування медичних послуг за програмою медичних гарантій обслуговування населення тощо.

Ключові слова: економічні злочини, бюджетні кошти, галузь охорони здоров'я, способи безпосереднього вчинення, підготовки та приховування злочинів.

Постановка проблеми. Різноманітність способів вчинення економічних злочинів, серед

яких і злочини, пов'язані з незаконним використанням бюджетних коштів в галузі охорони здоров'я, свідчить про ак-

туальність зазначеної тематики. Широта предмета дослідження підтверджується з одного боку кваліфікацією за численними статтями кримінального кодексу (розкрадання, привласнення, нецільове використання, підробка документів, зловживання тощо), а з іншого, той факт, що злочинні посягання охоплюють медичне обладнання, вироби медичного призначення, лікарські засоби, медичні послуги, будівництво, продукти харчування тощо.

В теорії криміналістики питанню вивчення способів злочинів приділяється особлива увага, оскільки воно закономірно пов'язано з відшукуванням слідів злочинів певних видів і встановленням осіб, що їх вчинили, про що зазначають провідні вчені¹. Серед безлічі способів вчинення економічних злочинів ми намагалися з'ясувати ті з них, які притаманні саме зазначеній категорії злочинів в умовах сьогодення.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Для досягнення поставленої мети були досліджені наукові надбання у вивченні способу вчинення злочину Р. С. Белкіна, Л. Г. Відонова, А. Ф. Волобуєва, І. Ф. Герасимова, С. М. Зав'ялова, Г. Г. Зуйкова, В. Я. Колдіна, М. В. Салтевського, В. В. Тищенко, В. Ю. Шепітька, Н. П. Яблокова та ін. Способи, притаманні вчиненню економічних злочинів та злочинів в бюджетній сфері, вивчалися К. В. Антоновим, В. І. Василичуком, О. О. Дудоровим, Г. А. Матусовським, Д. Б. Сергєєвою, Р. Л. Степанюком, Л. П. Скалозубом, М. А. Погорецьким, С. С. Чернявським та ін. Але питання способів вчинення злочинів, пов'язаних із незаконним використанням бюджетних коштів в галузі охорони здоров'я, залишилися поза увагою науковців і окремо від бюджетних злочинів не досліджувались.

Метою статті є дослідження типових способів вчинення правопорушень, пов'язаних із державним фінансуванням в галузі охорони здоров'я.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. В попередніх наукових роботах щодо бюджетного фінансування охорони здоров'я ми ретельно висвітлювали наукові підходи до поняття способу вчинення злочину з криміналістичної точки зору, його відмінності від кримінально-правового розуміння та сформували поняття способу вчинення злочинів, пов'язаних із незаконним використанням бюджетних коштів в сфері охорони здоров'я. Це комплекс взаємопов'язаних діянь службових, посадових та інших осіб, спрямованих на підготовку, вчинення і приховування злочинів в закладах охорони здоров'я з використанням бюджетних коштів з метою отримання вигоди.²

Як особливість даних правопорушень слід зазначити, що способи підготовки тісно пов'язані та поступово переходять в способи безпосереднього вчинення. А способи приховування, як правило, полягають у знищенні або зміні відповідних документів. Безперечно, кожний з них повинен ретельно досліджуватись, але в даній роботі ми намагались ретельно висвітлити саме способи безпосереднього вчинення зазначених правопорушень.

Насиченість економічних злочинів способами їх здійснення зазначав Г. А. Матусовський. Вчений відмічав, що для одних характерна різноманітність способів і їх модифікацій, для інших – обмежена кількість видів способів. Однак особливістю здійснення економічних злочинів в цілому є різноманіття злочинних способів, що пояснюється відмінністю сфер, галузей, видів економічних відносин, діяльності осіб, які беруть участь в господарському і фінансовому

¹ А. Ф. Волобуєв, Наукові основи комплексної методики розслідування корисливих злочинів у сфері підприємництва (дис. ... доктора юрид. наук. Харків, 2001) 407; Розслідування окремих видів злочинів: навч. посібник / М. А. Погорецький, О. В. Бишевец, Д. Б. Сергєєва та ін.; за ред. М. А. Погорецького та Д. Б. Сергєєвої, (Київ, Алерта, 2015) 536.

² В. А. Бідняк, Використання спеціальних знань під час розслідування злочинів, пов'язаних із державним фінансуванням в галузі охорони здоров'я (дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2020) 264.

процесі і наділених відповідними повноваженнями. Серед способів розкрадань в установах і організаціях, що перебувають на державному бюджеті, в залежності від предмета злочинного посягання він виділяв способи розкрадань матеріальних цінностей та способи розкрадань грошових коштів.¹ Подібної думки дотримуються й інші автори². Стосовно злочинів, пов'язаних із незаконним використанням бюджетних коштів в галузі охорони здоров'я, ми можемо виділити: розкрадання грошових коштів та розкрадання лікарських засобів, медичного обладнання, товарів медичного призначення тощо.

До зазначених злочинів може бути застосована і класифікація типових способів Р. Л. Степанюка, який поділяє способи порушень бюджетного законодавства на дві загальні групи: способи злочинів стосовно наявних бюджетних коштів та способи злочинів стосовно планових бюджетних коштів.³ Але, розглядаючи зазначені злочини слід враховувати, що в нашій державі галузь охорони здоров'я майже повністю фінансується за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, а також різноманітних фондів, позик міжнародних банків, благодійних внесків тощо.

З іншої сторони, слушною є думка науковців, які зазначають, що для побудови класифікації способів розкрадань у підприємницькій сфері вважає необхідним враховувати не тільки зовнішні атрибути дій злочинців але і суттєвість господарсько-фінансових операцій, які використовуються ними для досягнення злочинної мети.⁴

Вважаємо, що такий змістовний критерій найточніше розкриває сутність зазначеної тематики. Тому, шляхом опитування практичних співробітників та вивчення матеріалів кримінальних проваджень, в залежності від характеру вчинених протиправних діянь ми виділили наступні сучасні способи вчинення злочинів, пов'язаних із незаконним використанням бюджетних коштів в сфері охорони здоров'я:

1. Проведення державних закупівель з порушенням законодавства:

1.1. Завищення вартості товару шляхом складання додаткових угод. Раніше, в своїх дослідженнях ми ретельно описували такий спосіб, при якому учасники закупівель у змові з керівництвом лікарень використовували випадки, за яких допустима зміна договору про закупівлю. Оскільки раніше в законі чітко не було зазначено, скільки разів на бюджетний рік можна завищувати ціну додатковою угодою, то підвищення цін на 10 %, проведене кілька разів, суттєво змінювало заявлену тендерну ціну і в результаті кінцева сума перевищувала пропозиції інших учасників тендерів.

На даний час до Закону України «Про публічні закупівлі» № 922-VIII від 25 грудня 2015 року внесено зміни, відповідно до яких у п. п. 2 п. 5 ст. 41 Закону визначено, що збільшення ціни за одиницю товару до 10 відсотків пропорційно може відбуватися не частіше ніж один раз на 90 днів з моменту підписання договору про закупівлю⁵. Тому зазначений спосіб виключає отримання злочинцями надприбутків, які були можливими до законодавчих змін. Втім,

¹ Г А Матусовский, Экономические преступления: криминалистический анализ (Харьков, Консум, 1999) 480.

² М А Погорецький, О О Вакулик, Д Б Сергеева, Розслідування економічних злочинів: навчальний посібник (Київ, Дакор, 2014) 176; Розслідування окремих видів злочинів: навч. посібник / М А Погорецький, О В Бишевец, Д Б Сергеева та ін.; за ред. М А Погорецького та Д Б Сергеевої, (Київ, Алерта, 2015) 536.

³ Р Л Степанюк, Методика розслідування злочинів, пов'язаних з порушеннями бюджетного законодавства (дис. ... кандидата юрид. наук. Харків, 2004) 261.

⁴ А Ф Волобуев, Наукові основи комплексної методики розслідування корисливих злочинів у сфері підприємництва (дис. ... доктора юрид. наук. Харків, 2001) 407; Розслідування окремих видів злочинів: навч. посібник / М А Погорецький, О В Бишевец, Д Б Сергеева та ін.; за ред. М А Погорецького та Д Б Сергеевої (Київ, Алерта, 2015) 536.

⁵ Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>> дата звернення 16.07.2023.

повністю виключати такий спосіб не доречно, оскільки обмеження щодо строків зміни ціни за одиницю товару не застосовується у випадках зміни умов договору про закупівлю бензину та дизельного пального, газу та електричної енергії.

1.2. Постачання товару, який не відповідає технічним вимогам. Так, при закупівлі медичного обладнання виникають злочинні посягання, коли учасники надають тільки сертифікат на певне обладнання, а в реальності поставляється інше, з гіршими показниками. Без протоколу випробувань не можливо відстежити всі дані того чи іншого приладу. Таким чином, тендерна пропозиція виграє, не маючи на те законних підстав. Звісно, такі правопорушення можуть бути вчинені як фірмою-учасником самостійно, так і за попередньою змовою з уповноваженими особами закладів охорони здоров'я.

1.3. Складання тендерної документації під певного учасника за винагороду. Згідно із законодавством замовник установлює декілька кваліфікаційних критеріїв, серед яких: наявність обладнання та матеріально-технічної бази; наявність працівників відповідної кваліфікації, які мають необхідні знання та досвід; наявність документально підтвердженого досвіду виконання аналогічного договору тощо. Представники закладу охорони здоров'я користуються положенням статті 16 ЗУ «Про публічні закупівлі»¹ і висувають необґрунтовані кваліфікаційні вимоги, які не мають підстав для існування. Як правило, таким вимогам відповідає тільки один суб'єкт господарювання, з яким заздалегідь замовник вступив у змову.

1.4. Наступний спосіб, пов'язаний із порушенням проведення державних

закупівель – уникнення тендеру шляхом поділу предмета закупівлі. Враховуючи, що сума допорогової закупівлі на товари повинна не перевищувати 200 тис. грн., а на будівництво 1,5 млн. грн., варто звертати увагу на товари, які мають один код класифікатора, та поділ яких не дозволяється відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі»².

1.5. Попередня стовідсоткова оплата товару до його поставки. При цьому способі замовник використовує бюджетні кошти і безпідставно здійснює передплату товару, якого на час закупівлі у постачальника не має або не має можливості взагалі його поставити. Постановою Кабінетів Міністрів України від 04.12.2019 № 1070 «Деякі питання здійснення розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закуповуються за бюджетні кошти» передбачено, що розпорядники (одержувачі) бюджетних коштів у договорах про закупівлю товарів, робіт і послуг за бюджетні кошти можуть передбачати попередню оплату на строк від трьох до двадцяти чотирьох місяців³. Слід зазначити що Постановою № 1070 відмінено Постанову Кабінетів Міністрів України від 23.04.2014 № 117 «Про здійснення попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закуповуються за бюджетні кошти», якою також було передбачено попередню оплату на строк від одного до п'ятдесяти місяців⁴.

Норми зазначеної Постанови використовується злочинцями для привласнення бюджетних коштів. Нерідко після постачання невідповідного обладнання до лікарень фірма-постачальник переоформлюється на сторонню особу і вирішити питання щодо заміни та постачання до закладу відповідного обладнання

¹ Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>> дата звернення 16.07.2023.

² Там само.

³ Деякі питання здійснення розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закуповуються за бюджетні кошти: Постанова КМУ від 04.12.2019 № 1070 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1070-2019-%D0%BF#Text>> дата звернення 17.07.2023.

⁴ Деякі питання здійснення розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закуповуються за бюджетні кошти: Постанова КМУ від 04.12.2019 № 1070 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1070-2019-%D0%BF#Text>> дата звернення 17.07.2023.

або повернення сплачених бюджетних коштів фактично неможливо.

1.6. Підроблення документів щодо приймання виконаних робіт або поставлених товарів. Цей спосіб найбільш поширений, на що вказують результати дослідження кримінальних проваджень та найчастіше використовується як самостійно так і у сукупності з іншими економічними злочинами у тому числі: розтратою або привласненням бюджетних коштів, крадіжками, нецільовим використанням бюджетних коштів, зловживаннями службовим становищем тощо. У такий спосіб використовується як повна підробка, так і часткова.

1.7. Змова учасників при проведенні торгів, які навмисно відіграють роль технічного конкурента та, як правило, пропонують неправомірну пропозицію. Мова йде про змову між учасниками конкурсних торгів, які задля перемоги діють за завчасно узгодженим планом. Як правило, у злочині застосовується два або більш суб'єкти господарювання. При проведенні процедури злочинці умисно пропонують ціну з певним шагом пониження ціни, яку визначає замовник. Якщо інші конкуренти не подали своїх цінових пропозицій то суб'єкти господарської діяльності, які діяли у змові і подали найменшу ціну, відмовляються від своїх пропозицій і замовник змушений укладати договір за найвищою ціною чим спричиняються збитки бюджету.

Нерідко суб'єкти господарської діяльності, діючи у змові із замовником, викладають на портал закупівель документи, які навмисно зіпсовано та неможливо відкрити і оцінити. І за цих обставин переможцем визнається певний учасник, ціна пропозиції якого найвища.

1.8. Змова учасників при проведенні торгів, які заздалегідь домовляються про демпінгування ціни. З метою перемоги на торгах та отримання контракту на постачання товарів, робіт чи послуг, учасники пропонують занадто низькі ціни. В результаті чого замовник може отримати неякісний товар або неякісно

виконану роботу, яку виконавець, нерідко, відмовляється виправляти.

1.9. Безпідставне відхилення найбільш економічно вигідної пропозиції. Під час таких дій звертається увага на формальні недоліки у поданій пропозиції. Так, у тендерній документації замовник вимагав від учасників надати у складі пропозиції копію проекту договору із підписом учасника, як майбутнього виконавця. Така вимога взагалі ніяк не впливає на ціну чи якість товарів або послуг, але конкурсним комітетом у подальшому пропозиції учасників, які не виконували цю вимогу, були відхилені не зважаючи на те, що їх пропозиції були найбільш економічно вигіднішими.

2. Привласнення та розтрата бюджетних коштів шляхом безпідставного нарахування зарплатні, виплата премій, коштів на відрядження та інших платежів. Типова схема скоєння злочину полягає у виготовленні офіційного документа, до якого вносяться невідповідні відомості, та використання підробленого документу у подальшому, наприклад, для привласнення бюджетних коштів, виділених для виплат заробітної плати та премії.

3. Нарахування та виплата обов'язкових платежів особам, які оформлені як працівники, але фактично не працюють у медичному закладі. У закладах охорони здоров'я поширенні факти оформлення у якості працівників осіб, які фактично у закладі не працюють, але щомісячно їм виплачується заробітна плата, премії, матеріальна допомога. Такий спосіб найбільш поширений у великих лікарнях, де працює велика кількість працівників і наявність «мертвих душ» непомітна для інших. Про існування такої категорії працівників достовірно відомо лише винятковому колу осіб, до яких належать керівник закладу, працівники відділу кадрів та бухгалтерії.

Найчастіше такі злочини викриваються за повідомленнями до правоохоронних органів, у ході проведення ревізії фінансово-господарської діяльності,

у ході досудового розслідування за іншими злочинами в особливості при проведенні НСРД або оперативно-розшукових заходів.

4. *Використання медобладнання та виробів медичного призначення з метою отримання неправомірної вигоди.* При цьому обладнання, закуплене за державні кошти, використовується медпрацівниками задля особистого збагачення. При наданні безкоштовної медичної допомоги розповсюдженням є вимагання оплати з пацієнтів за дослідження на апаратах УЗД, рентген обладнанні, МРТ, КТ, тощо.

5. *Використання бюджетних коштів не за цільовим призначенням.* Всупереч вимогам пункту 3 Порядку та умов надання медичної субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.01.2015 № 11,¹ відомі випадки витрачання закладами охорони здоров'я коштів на видатки, які безпосередньо не пов'язані з оплатою заходів, визначених у статті 103 Бюджетного кодексу України. Наприклад, на утримання контрольно-ревізійного відділу та служби технічного нагляду.

6. *Використання за нецільовим призначенням приміщень, обладнання, земельних ділянок.* Як свідчить судово-слідча практика, при вчиненні такого способі державне майно використовується в особистих цілях чи в інтересах третіх осіб, якими нерідко виступають родичі відповідальної особи. Так з досліджених нами матеріалів практики виявлено, що в 2016 році оперативними працівниками УЗЕ було викрито факт використання не за цільовим призначенням земельної ділянки, яка знаходилася у постійному користуванні КЗ «Психоневрологічний інтернат». Замість того, щоб здійснювати на ній вирощування продуктів для хворих, зазначена земельна ділянка безоплатно використовувалася сільгоспвиробником на особисті потреби.

7. *Підроблення медичної документації щодо встановлення групи інвалідності, народження дитини, видача фіктивних довідок щодо тимчасової непрацездатності, сертифікатів про щеплення, тощо.*

8. *Складання фіктивних документів щодо кількості хворих з метою збільшення фінансування бюджетних програм.* Гучним підтвердженням такого способу може бути досліджений нами наступний приклад 2010 року. Для лікування хворих на діабет у кожній області повинна розроблятися програма, якою передбачається закупівля ліків для забезпечення хворих протягом року. Під час замовлення інсулінів позаштатними спеціалістами узагальнювались дані щодо реальної потреби хворих в їх певному різновиді (інсуліни мають понад сорок різновидів). Посадові особи закладу охорони здоров'я, ігноруючи зазначені аналітичні дані, у змові з постачальником здійснили закупівлю інсулінів тільки одного виробника, при цьому значно збільшивши його вартість, і привласнили кошти у сумі понад 1,5 млн. гривень. В умовах сьогодення хворі на діабет отримують ліки в аптеках за електронними рецептами. Втім не можна повністю виключати зазначений спосіб.

9. *Надлишкове списання лікарських засобів, виробів медичного призначення, білизни, інвентарю тощо.*

10. *Привласнення коштів шляхом їх списання на поточний ремонт будівель лікарні, який фактично не проводився, фіктивної закупівлі побутового інвентарю під авансові звіти тощо.*

11. *Оплата енерго-, теплопостачання та інших платежів з бюджету за інших суб'єктів господарювання, розташованих на території лікарень, наприклад, приватних кабінетів ультразвукової діагностики, діагностичних лабораторії, кафеєтеріїв, тощо.*

12. *Невиконання службових обов'язків належним чином щодо збережен-*

¹ Деякі питання надання медичної субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам: Постанова КМУ від 23.01.2015 № 11 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2015-%D0%BF#Text>> дата звернення 17.07.2023.

ня майна закладу охорони здоров'я, що спричинює його надшвидке зношення та втрату. Розповсюдженням прикладом є використання автомобільного транспорту з порушенням технічних умов його використання, яке призвело до завчасного виходу його із ладу і унеможливило його подальшу експлуатацію без проведення коштовного капітального ремонту, який проводиться за бюджетні кошти.

13. *Привласнення бюджетних коштів, виділених на державну програму з трансплантації органів.* Існування зазначеного способу можливе завдяки відсутності відповідної законодавчої регламентації в зазначеному напрямку, а в окремих випадках – взаємозв'язку із торгівлею людьми. Науковці наголошують на надзвичайно важливому значенні міжнародних правоохоронних організацій, а саме Інтерполу, для координації зусиль у процесі боротьби з торгівлею людьми, зокрема, для набуття оперативного досвіду, обміну науковою, технічною інформацією тощо¹.

14. *Привласнення коштів з державного бюджету, що передбачені для фінансування медичних послуг за програмою медичних гарантій обслуговування населення.* Сутність полягає на внесенні медичними працівниками підприємств, які є надавачами медичних послуг, до електронної системи охорони здоров'я в Україні «eHealth» через медичні інформаційні системи (МІС) неправдивої інформації щодо надання медичних послуг пацієнтам, що в подальшому стає підставою для незаконних виплат на користь підприємств від Національної служби здоров'я України (НСЗУ) державних коштів та завдає значної шкоди.

15. *Використання знижок на товар у вигляді «дебіт-кредит-ноти».* Під час вчинення злочинів на території декількох держав нерідко використовуються офшорні компанії, за допомогою яких фальсифікуються супроводжувальні до-

кументи про походження товарів, про реальну вартість, якість, серед яких: інвойси, декларації виробника, міжнародні контракти, сертифікати походження, вантажно-митні декларації, пакувальні листи тощо. Набуває поширення схема штучного завищення вартості на лікарські засоби та вироби медичного призначення підприємствами-імпортерами із використанням надання знижок на товар, ціна на який у подальшому змінюється постачальником з використанням «дебіт-кредит-ноти». Тобто за умовами угоди товар постачається на митну територію за завищеною ціною та реалізується за бюджетні кошти закладом охорони здоров'я. Потім постачальник надсилає покупцю, в залежності стану розрахунку, «дебіт-ноту» або «кредит-ноту», відповідно до якої покупцю фактично надається знижка на товари, які фактично вже реалізовано до закладів охорони здоров'я за завищеною ціною. Надлишкові прибутки в подальшому привласнюються найчастіше з використанням послуг підприємств-мінімізаторів.

16. *Способи заволодіння бюджетними коштами під час боротьби з коронавірусними інфекціями.* В умовах пандемії державою були створені умови спрощення процедури торгів, чим скористувались зловмисники і що збільшило кількість правопорушень в цій галузі. Слід відмітити поширену схему закупівлі лікарських засобів, виробів медичного призначення та високовартісного медичного обладнання без проведення конкурсних закупівель, тобто за прямими договорами, в результаті чого зазначений товар закуповується за завищеною ціною, що спричиняє збитки бюджету. Наприклад, раніше посадові особи, використовуючи положення Постанови КМУ № 225 від 20.03.2020 року умисно ухилялися від проведення торгів на товари, які не відносяться до протидії гострій респіраторній інфекції Covid-19, тим самим здій-

¹ Current Challenges of International Cooperation In The Area Of Human Trafficking Countering / Y Chornous, S Pylypenko, O Vakulyk, H Bidniak, A Ostapchuk (2020) 29 (8s) *International Journal of Advanced Science and Technology* 2344–2353.

снюючи закупівлю за завищеною ціною та у змові з постачальниками розкрадаючи бюджетні кошти.

Наряду з даним, використовуються і інші вищезазначені нами способи окремо або в різноманітних поєднаннях. Так, в період Всесвітньої пандемії широко розповсюджена схема привласнення бюджетних коштів шляхом проведення 100 % передплати за товар медичного призначення, який фактично не поставлено до закладу охорони здоров'я. Набули поширення випадки нелегальної торгівлі ліками, дезінфікуючими засобами для рук та приміщень, медичними масками, рукавичками тощо. Незважаючи на законодавче обмеження щодо експорту товарів протиепідемічного призначення на період всесвітньої пандемії, збільшилися факти незаконного вивезення зазначеної групи товарів за кордон, що обумовлює його значний дефіцит в Україні.

З огляду на виділені способи, зрозуміло, що коло осіб, які можуть бути причетні до вчинення злочинів у бюджетній сфері охорони здоров'я, обмежене. Таким чином, вважаємо необхідним систематизувати способи вчинення досліджуваних злочинів в залежності від суб'єкта наступним чином: медичними представниками закладу охорони здоров'я (головний лікар та його заступники тощо); іншими представниками закладу охорони здоров'я (бухгалтери, голова та члени тендерного комітету тощо); постачальниками товарів або виконавцями замовлених робіт; представниками державних контролюючих органів (антимонопольний комітет, державна служба лікарських засобів тощо); представниками органів влади та місцевого самоврядування (керівниками об'єднаних

територіальних громад, міст обласного значення, районів тощо); представниками головних розпорядників та розпорядників нижчого рівня (керівники департаментів та управлінь охорони здоров'я).

Враховуючи, що заклади охорони здоров'я здійснюють не тільки надання медичних послуг населенню, а і повинні забезпечувати своє функціонування, вважаємо доцільним виділити способи вчинення злочинів залежно від економічної класифікації бюджетних видатків: медичне обладнання, вироби медичного призначення, лікарські засоби, медичні послуги, заробітна плата, премії, інші винагороди; будівництво, продукти харчування, енерго-, тепло-, водопостачання, тощо.

Звісно, що способи вчинення зазначених злочинів змінюються відповідно до сучасних трансформацій і передбачити всі неможливо. Через що, практичним працівникам та науковцям необхідно бути обізнаними щодо стану реформ в галузі охорони здоров'я.

Висновки. Таким чином, розглядаючи такий важливий елемент криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних із державним фінансуванням галузі охорони здоров'я, як спосіб, необхідно враховувати його трирівневу структуру, зокрема, підготовку, безпосереднє вчинення та приховування. Також, слід зазначити, що деякі з досліджених способів втратили свою актуальність або нерозповсюджені за умов численних сучасних реформ. Дієві типові способи ми систематизували залежно від суб'єкта вчинення, характеру вчинених протиправних діянь; предмету злочинного посягання, від виду фінансування закладів охорони здоров'я; від економічної класифікації бюджетних видатків.

REFERENCES

LIST OF LEGAL DOCUMENTS

LEGISLATION

1. Pro publichni zakupivli [On public procurement] Zakon Ukrainy vid 25.12.2015 № 922-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>> data zvernennia 16.07.2023 [in Ukrainian].

2. Деякі питання здійснення розпорядничих (oderzhuvachamy) бюджетних коштів попередньої оплати товарів, робіт і послуг, щодо закуповуваних за бюджетні кошти: Постанова КМУ від 04.12.2019 № 1070 [Some issues of prepayment of goods, works and services purchased with budget funds by managers (recipients) of budget funds: Resolution of the CMU dated 04.12.2019 No. 1070] <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1070-2019-%D0%BF#Text>> data zvernennia 17.07.2023 [in Ukrainian].

3. Деякі питання надання медичної субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам: Постанова КМУ від 23.01.2015 № 11 [Some issues of providing medical subvention from the state budget to local budgets: Resolution of the CMU dated 23.01.2015 No. 11] <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2015-%D0%BF#Text>> data zvernennia 17.07.2023 [in Ukrainian].

BIBLIOGRAPHY

AUTHORED BOOKS

4. Matusovskyi H A, *Jekonomicheskie prestuplenija: kriminalisticheskij analiz* (Har'kov, Konsum, 1999) 480 [in Russian].

5. Pohoretskyi M A, Vakulyk O O, Serhieieva D B, *Rozsliduvannia ekonomichnykh zlochyniv* [Investigation of economic crimes] (Kyiv, Dakor, 2014) 176 [in Ukrainian].

6. *Rozsliduvannia okremykh vydiv zlochyniv* [Investigation of certain types of crimes] / M A Pohoretskyi, O V Byshevets, D B Serhieieva ta in.; za red. M A Pohoretskoho ta D B Serhieievoi, (Kyiv, Alerta, 2015) 536 [in Ukrainian].

DISSERTATION

7. Bidniak V A, *Vykorystannia spetsialnykh znan pid chas rozsliduvannia zlochyniv, poviazanykh iz derzhavnym finansuvanniam v haluzi okhorony zdorovia* [Special knowledge during the investigation of crimes related to public funding in the field of health care] (dys. ... kandydata yuryd. nauk. Kyiv, 2020) 264 [in Ukrainian].

8. Stepaniuk R L, *Metodyka rozsliduvannia zlochyniv, poviazanykh z porushenniamy biudzhethnoho zakonodavstva* [Methods of investigation of crimes connected with violations of budget legislation] (dys. ... kandydata yuryd. nauk. Kharkiv, 2004) 261 [in Ukrainian].

9. Volobuiev A F, *Naukovi osnovy kompleksnoi metodyky rozsliduvannia koryslyvykh zlochyniv u sferi pidpriemnytstva* [Scientific basis of complex methodology of investigation of useful crimes in the field of entrepreneurship] (dys. ... doktora yuryd. nauk. Kharkiv, 2001) 407 [in Ukrainian].

JOURNAL ARTICLES

10. Chornous Y, Pylypenko S, Vakulyk O, Bidniak H, Ostapchuk A,... Current Challenges of International Cooperation In The Area Of Human Trafficking Countering (2020) 29 (8s) *International Journal of Advanced Science and Technology* 2344–2353 [in Ukrainian].

Bidniak V. A.,

Candidate of legal sciences,

Senior operational officer of the

Office of Strategic Investigations

In the Dnipropetrovsk Region,

the Department of Strategic Investigations

of the National Police of Ukraine,

police lieutenant colonel

ORCID ID: 0000-0001-6243-1939

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2023.3-4/10-19>

MODERN METHODS OF CRIMINAL OFFENSES CONNECTED WITH ILLEGAL USE OF BUDGETARY FUNDS IN THE FIELD OF HEALTH CARE

Abstract. *The scientific article focuses attention on the variety of ways of committing crimes in the sphere of the use of budget funds, taking into account their three-link structure: preparation,*

direct commission and concealment. The positions of prominent criminologists regarding the concept of methods of committing crimes are analyzed and attention is focused on their importance in the theory of criminology and the practice of application during the detection and investigation of crimes.

The purpose of the article is to study typical ways of committing offenses related to public funding in the field of health care.

Based on the opinions of scientists and practical employees, based on the results of the analysis of criminal proceedings, an attempt was made to provide a classification of the methods of direct commission of the specified category of crimes. They were systematized according to various criteria, in particular, depending on: the subject of the commission, the nature of the illegal acts committed, the subject of the criminal offense, the type of financing of health care institutions; economic classification of budget expenditures. Modern methods of committing crimes related to the illegal use of budget funds in the field of health care are presented, confirmed by examples from the practical activities of law enforcement officers. Among them are those that are inherent only in the field of health care: forgery of medical documentation; excessive prescription of medicines; appropriation of funds from the state budget provided for the financing of medical services under the program of medical guarantees of public service, etc.

Key words: economic crimes, budgetary funds, the healthcare industry, methods of committing, preparing and concealing crimes